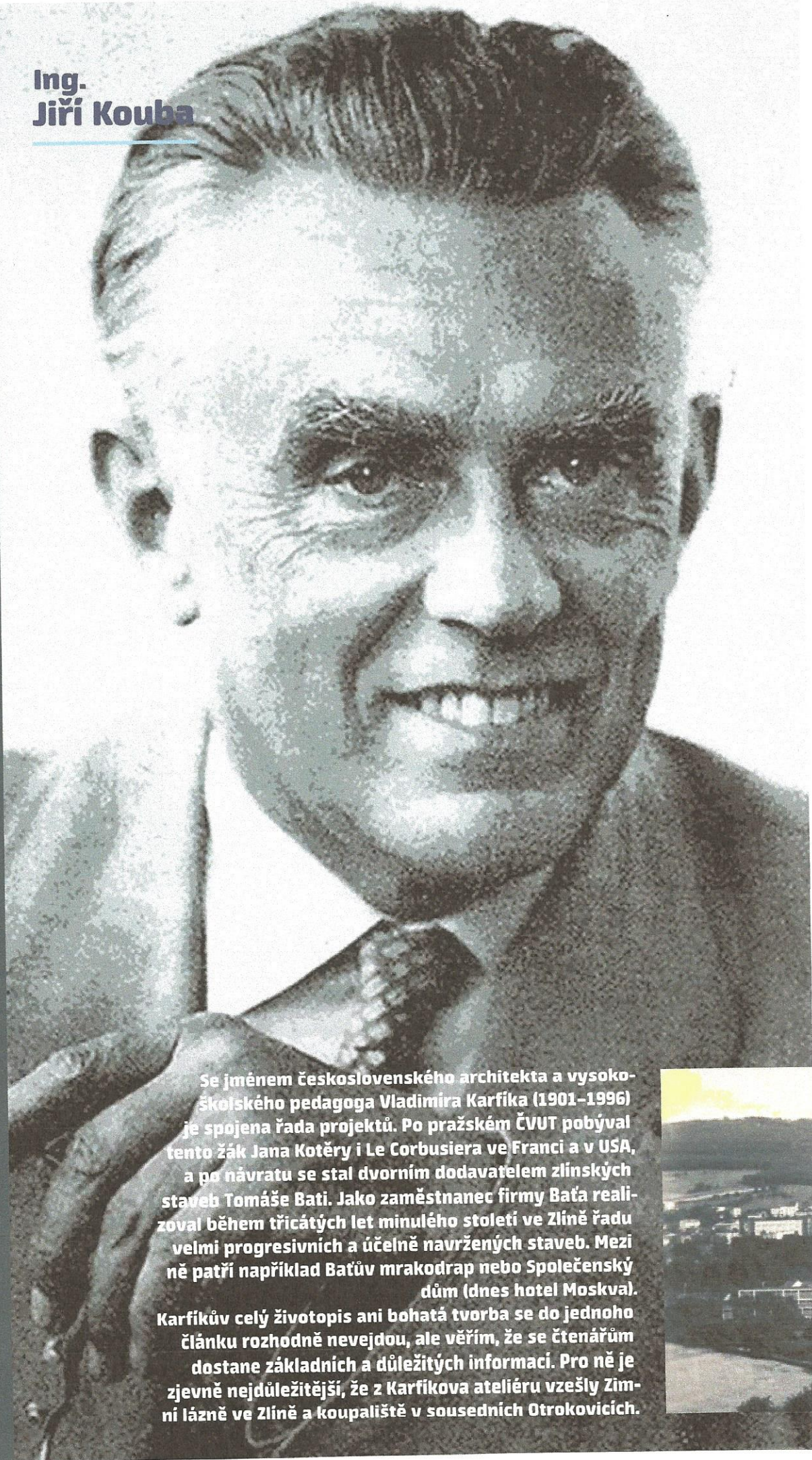

Architekt Vladimír Karfík

Ing.
Jiří Kouba

Se jménem československého architekta a vysokoškolského pedagoga Vladimíra Karfíka (1901–1996) je spojena řada projektů. Po pražském ČVUT pobýval tento žák Jana Kotěry i Le Corbusiera ve Francii a v USA, a po návratu se stal dvorním dodavatelem zlínských staveb Tomáše Bati. Jako zaměstnanec firmy Baťa realizoval během třicátých let minulého století ve Zlíně řadu velmi progresivních a účelně navržených staveb. Mezi ně patří například Baťův mrakodrap nebo Společenský dům (dnes hotel Moskva). Karfíkův celý životopis ani bohatá tvorba se do jednoho článku rozhodně nevejdou, ale věřím, že se čtenářům dostane základních a důležitých informací. Pro ně je zjevně nejdůležitější, že z Karfíkova ateliéru vzešly Zimní lázně ve Zlíně a koupaliště v sousedních Otrokovicích.

Životopisná a tvůrčí data architekta Vladimíra Karfíka

- 1901 nar. ve slovinské Idrii rodičům Františkovi a Hermíně (26. ledna)
- 1903 nar. sestra Jarmila, budoucí právnička
- 1904 nar. bratr Václav, budoucí profesor Lékařské fakulty UK v Praze
- 1905 stěhování do Prahy
- 1912–1919 navštěvuje obecnou a reálnou školu v Praze
- 1919–1924 studium na České vysoké škole technické (později ČVUT); během studia pobýval i na Akademii výtvarných umění u profesora Jana Kotěry
- 1921 člen Spolku posluchačů architektury (SPA)
- 1924 odjíždí do Paříže
- 1927–1930 pobyt v USA díky Masarykově Akademii práce
- 1930–1946 vedoucí projektového oddělení Baťových závodů ve Zlíně
- 1931–1956 člen mezinárodního sdružení CIAM
- 1946 profesor na fakultě architektury Slovenské vysoké školy technické v Bratislavě
- 1956 vyznamenán Státní cenou KG
- 1971 vědec, pracovník URBIONu v Bratislavě
- 1974 cena Dušana Jurkoviče od Zväzu slovenských architektov
- 1979–1983 profesor architektonické tvorby na technické univerzitě na Maltě
- 1985 jmenován čestným členem AIA (American Institute of Architects)
- 1986 titul Čestný švec n. p. Svit
- 1991 jmenován čestným občanem Brna a Bratislavy
- 1992 čestný doktorát na ČVUT v Praze
- 1994 čestný doktorát na SVŠT v Bratislavě
- 1992 vyznamenán Zlatou medailí prezidenta ČSFR
- 1996 poslední veřejné vystoupení při příležitosti 110. výročí narození Miese van der Rohe v brněnské vile Tugendhat (27. března)
- 1996 umírá v Brně (6. června)

Vladimír Karfík byl členem Klubu architektů a Spolku výtvarných umělců Mánes.

BOHATÁ PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST

V září 1983 byl Vladimír Karfík pozván na týden na Technickou Univerzitu v Drážďanech, aby zde přednášel o meziválečné zlínské architektuře a o svých osobních setkáních s velikány moderní architektury. Další cesta téhož roku vedla do Vídně, Innsbrucku a Grazu, kde místní technické fakulty pořádaly pro budoucí architektky exkurze do tehdejšího Československa, a to zvláště kvůli architektuře Zlína. Tyto exkurze Karfík často doprovázel zasvěceným výkladem.

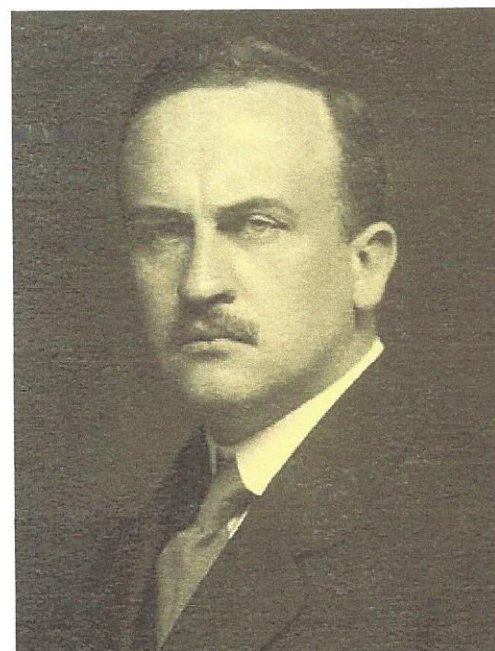
V prosinci 1984 dostal Vladimír Karfík překvapivé oznámení ze Spojených států. Byl navržen na jmenování čestným členem Amerického institutu architektů (AIA). Tato okolnost zapříčinila, že se Karfík v létě roku 1985 směl vydat do USA, aby ocenění převzal, a při té příležitosti uskutečnil několik přednášek na tamních školách a v architektonických spolcích. Čestné členství AIA obdržel 10. června 1985 v San Francisku spolu s dalšími deseti světovými architektky a o dva dny později se s manželkou vydal na cesty. První přednáška proběhla v Colorado Springs (Colorado) pro členy místní odbočky AIA, následovala města Houston (Texas), Knoxville (Tennessee), Indianapolis (Indiana), Wilkes-Barre (Pennsylvania), Stony Creek (Connecticut) a závěrečná přednáška se konala 2. července 1985 v Bostonu (Massachusetts).

V listopadu 1986 přednášel Vladimír Karfík na Univerzitě v Karlsruhe, v prosinci téhož roku na Technické Univerzitě v tehdejším Západním Berlíně. V roce 1987 přednášel znovu v Drážďanech.

ŽIVOTNÍ ETAPY VLADIMÍRA KARFÍKA

Dětství a mládí (1901–1919)

Vladimír Karfík se narodil v dnešním Slovinsku, kam byl jeho otec lékař i s ro-

Karfíkovým učitelem na pražské AVU byl mezinárodně uznávaný architekt, urbanista a malíř Jan Kotěra (1871–1923).

dinou povolán v rámci Rakouska-Uherska ke službě do tamních rtuťových dolů. Jako čtyřletý se Vladimír s rodiči a dvěma sourozenci vrátil do Prahy na Žižkov, kde vychodil obecnou a později i reálnou školu. Sedmiletá reálka byla zaměřena technicky, ale akcentovala také výtvarnou kulturu. Mladý Karfík měl zálibu v kresbě a akvarelu i mimo rámec školních povinností. Navíc technické nadání po dědovi z matčiny strany, stavebním inženýru, pak vcelku jednoznačně určilo jeho další dráhu.

Studia (1919–1924)

První poválečný ročník České vysoké školy technické byl charakteristický tím, že se v něm vyskytli také starší posluchači, kteří během války nemohli nastoupit. Tak došlo k tomu, že byl Karfík nejmladším studentem architektury v kolektivu osob-

Baťovy závody ve Zlíně

Auguste Perret (1874–1954)

ností, z nichž mnohé se později zapsaly do historie jako významní reprezentanti meziválečné architektonické avantgardy. Jejich vyučujícími profesory byli představitelé secese a neoklasicismu v architektuře Josef Fanta, Rudolf Kříženecký a Antonín Engel, později pak Antonín Mendl, Bohumil Sláma a další, kteří už se přikláněli k nastupující avantgardě.

Asi od roku 1920 se Karfík nadšeně seznamoval s nově vznikajícími architektonickými směry konstruktivismu a funkcionalismu. Od počátku dvacátých let do

Československa pronikaly i urbanistické myšlenky hnutí zahradičských měst, které byly podpořeny přednáškami Raymonda Unwina v roce 1923 nebo Otto Kampmeyera roku 1924.

Po promoci v červnu 1924 pracoval Vladimír Karfík několik týdnů u jednoho žižkovského stavitele na projektu sídliště rodinných domků realizovaného na Vinohradech, ale toužil odejít na praxi do Paříže, k architektu Augustu Perretovi. Vladimírův otec nápad odejít do ciziny na zkušenou podpořil.

Le Corbusier

Le Corbusier, vlastním jménem Charles-Édouard Jeanneret (1887–1965) je původem Švýcar. Tento architekt, urbanista, teoretik a malíř svým radikálním dílem i výtvarným citem výrazně ovlivnil vývoj moderní architektury. Je považován za největšího architekta 20. století.

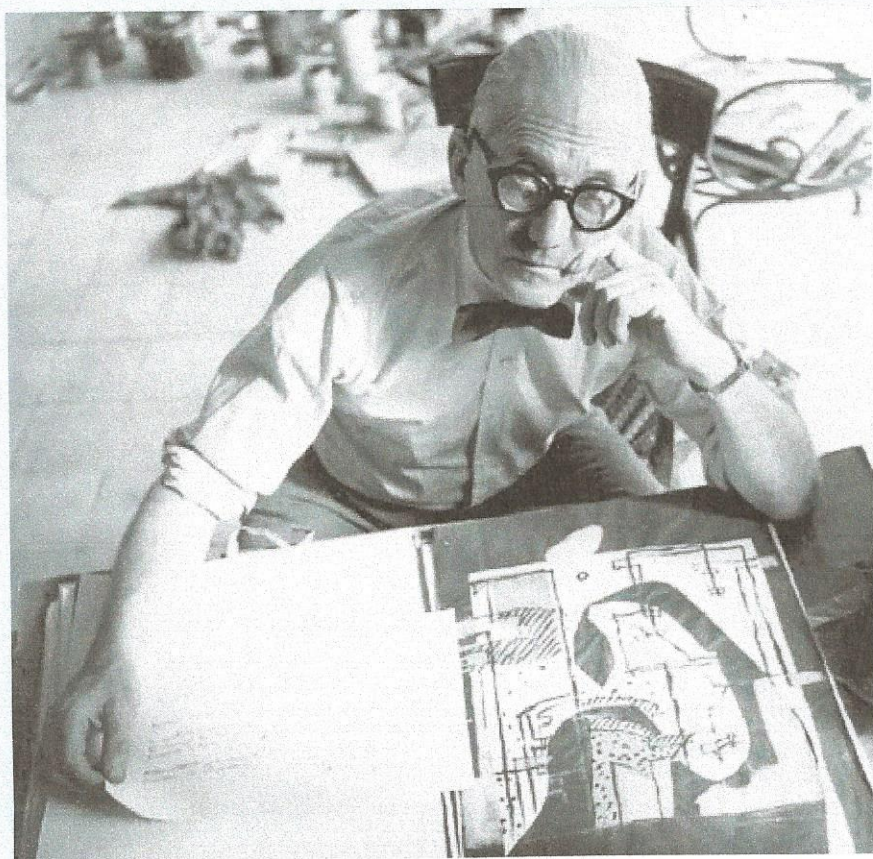
PĚT BODŮ MODERNÍ ARCHITEKTURY

Roku 1927 byl Le Corbusier přizván Miesem van der Rohe k účasti na výstavbě kolonie Weissenhof ve Stuttgartu. Postavil zde dva domy. Při této příležitosti publikoval proslulý Pět bodů moderní architektury (funkcionalismu).

Těchto pět tezí prakticky shrnuje hlavní vymoženosti tehdejší techniky:

1. **SLOUPY:** Stavět domy na sloupech, čímž se uvolní přízemí pro zeleň a volný pohyb.
2. **STŘEŠNÍ ZAHRADY:** Technika plochých střech umožňuje budovat na střeších zahrady. Nahrazují zeleň, kterou dům místu odebral.
3. **VOLNÝ PŮDORYS:** Sloupy nesou síly všech podlaží, což umožňuje volné členění prostoru nenosnými příčkami.
4. **PÁSOVÁ OKNA:** Systém sloupů umožňuje vést mezi sloupy dlouhá okna.
5. **VOLNÉ PRŮČELÍ:** Konzolovitě vyvedené stropy uvolňují průčelí pro naprosto volné řešení oken a průčelí.

Tyto prvky najdeme i ve tvorbě architekta Karfíka ve Zlíně.

Paříž (1924–1926)

Začátkem října 1924 přijel Karfík do Paříže. Zpočátku se s městem seznamoval a navštěvoval zdejší muzea, galerie, výstavy a historické památky. Kromě nich také pilně studoval soudobé stavby. Největší dojem získal z Mezinárodní výstavy dekorativních umění, kde byly koncentrovány ukázky moderní architektury v podobě výstavních pavilonů. Le Corbusierův Pavillon l'Esprit Nouveau, projekt Ville Contemporaine z roku 1922 a první verze projektu přestavby centra Paříže „Plan Voisin“ z roku 1924, na němž měl zanedlouho sám pokračovat.

Nejprve se pokusil o zaměstnání u Augusta Perreta, o němž hodně četl už za pražských studií, ale kancelář slavného architekta Perreta se v té době potýkala s nedostatkem zakázek. Nakonec měl štěstí: jeden z mála Perretových zaměstnanců, český architekt a Karfíkův známý z Prahy Bedřich Feuerstein, jej doporučil Le Corbusierovi, jenž byl v té době bez projektantů. V kanceláři byl okamžitě přijat Le Corbusierovým bratrancem, společníkem a zaměstnancem v jedné osobě, Pierrem Jeanneretem. V letech 1925–1926 pak pracoval u Le Corbusiera v Paříži jako český stážista.

Důležitou kapitolou Karfíkova pobytu v Paříži byly také rozpravy s architektem Adolfem Loosem nebo setkání s architektem Josefem Gočárem.

Nakonec musel Karfík z finančních důvodů nehonorané místo u Le Corbusiera opustit.

V dubnu 1926 byl přijat do projekční kanceláře architekta Colina, která se zabývala pouze komerčními adaptacemi a obytnými činžovními domy, avšak pro mladého architekta tato poněkud nudná práce znamenala slušný příjem. Ani u Colina nakonec Karfík dlouho nepobyl. O prázdninách 1926 se rozhodl odcestovat do Anglie na skautský tábor, kde si chtěl osvěžit angličtinu a také prohlédnout místní architekturu.

Praha (1926–1927)

V Anglii dostal Karfík písemnou nabídku velké pražské stavební firmy Bellada, kde

měl mladý architekt založit projekční oddělení. Neodolal a místo do Paříže zamířil z Anglie domů.

Společnost architekta Bellady měla velkolepé stavební plány obchodního a bytového domu na pražských Královských Vinohradech. Jejich realizace už tak velkolepá nebyla, ale nakonec byl sedmipodlažní palác Valdek přece jen na přelomu let 1928 a 1929 realizován.

Karfík však nebyl na novém místě příliš spokojen a uvažoval o změně. Starší kolega a přítel z ČVUT Jaromír Krejcar mu nabídl práci v ateliéru Gočár a Janák. Nečekaně se však objevila mnohem lákavější nabídka: tříletá placená praxe v USA.

Spojené státy (1927–1930)

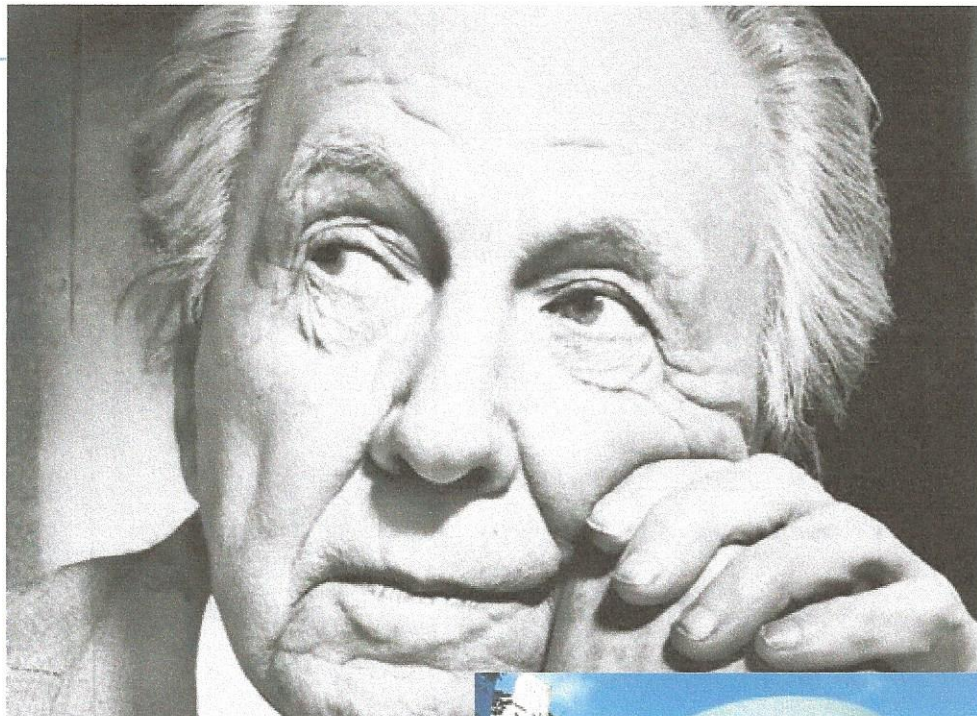
Masarykova Akademie práce vypsala koncem roku 1926 konkurz na placenou praxi v USA. Prostřednictvím velvyslance ve Washingtonu dohodla akademie pro československé inženýry a architekty možnost tříleté placené praxe u velkých firem ve Spojených státech. Akademie hradila lodní lístek, a tak jedinými podmínkami byl věk do třiceti let a dobrá znalost angličtiny. Karfík prošel zkouškami z angličtiny mezi nejlepšími.

Několik prvních dnů pobyl v New Yorku, kde si prohlédl některé pamětihodnosti a architekturu, a poté odcestoval do Chicaga. Do zaměstnání nastoupil za 20 dolarů týdně u stavební společnosti Schmidt – Garden – Ericson s přibližně devadesáti zaměstnanci. Přestože se zpočátku potýkal s americkým měrným systémem a zvláštnostmi konstrukcí a provádění detailů, brzy pro zručnost a skvělou znalost umění perspektivy dosáhl uznání a zvýšení platu. Společnost se specializovala na nemocniční stavby, ale projektovala také rodinné domy, administrativní budovy a banky. Jedním z prvních Karfíkových úkolů bylo vypracování reklamních prospektů nemocnic, škol, starobince, vězeňského pavilonu a dalších budov veřejné správy, vše v souvislosti s předvolební kampaní pro kandidáta na chicagského primátora.

Během pěti měsíců u firmy Schmidt – Garden – Ericson se Karfík ve volném čase postupně seznámil s architekturou tzv. chicagské školy a dychtivě se zajímal o výškové stavby, které byly tou dobou v Evropě vzácností.

Na podzim 1928 Karfíka náhoda přivedla do ateliéru slavného architekta Franka Lloyda Wrighta, kde pracoval celý následující rok. Karfíkovy stavby vynikají jasnou dispozicí, vytříbeným konstrukčním řešením a výtvarnou kultivovaností.

Karfíkovo rozloučení s ateliérem Franka Lloyda Wrighta bylo náhlé a poněkud ne-

Při pobytu v USA zaměstnával Karfíka také jeden z nejvýznamnějších amerických architektů Frank Lloyd Wright (1867–1959), k jehož realizacím patří například Guggenheimovo muzeum v New Yorku.

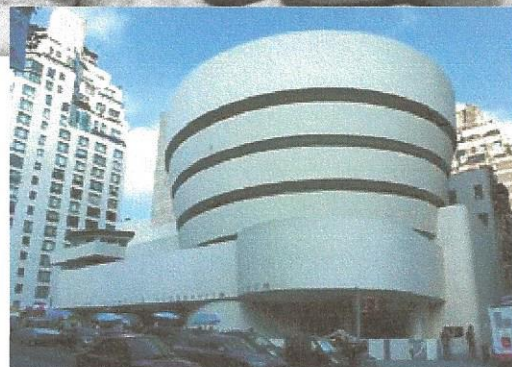
standardní: Jeden z jeho kolegů jej přímo nenáviděl a dával mu to patřičně najevo. Když Karfíka začal ohrožovat puškou, zvolil Vladimír odchod zpět do Chicaga.

Tam během hospodářské krize přicestoval také Jan Antonín Baťa, mladší bratr Zlínského podnikatele Tomáše Bati, aby během jediného víkendu ve městě otevřel čtrnáct nových prodejen obuvi. Při té příležitosti byla na chicagské ambasádě zorganizována Baťova přednáška v rámci Klubu Spolku inženýrů a architektů. Jednalo se vlastně o nábor odborníků různých profesí se zahraničními zkušenostmi. Přestože Karfík i přes slíbený vysoký plat zpočátku váhal, nakonec se rozhodl místo ve Zlíně přijmout.

Zlín 1930–1946

Do Zlína dorazil Karfík 3. května 1930. Kancelář v té době zaměstnávala asi třicet kreslíčů a konstruktérů, tři architekty a také Karfíkovy přátele z Chicaga Josefa France a Jaromíra Součka.

První Karfíkovou prací během tříměsíční zkušební doby byl projekt Domu služby v Brně (1930). Baťa o výstavbu prvního evropského mrakodrapu v Brně usiloval již od roku 1927, ale jeho souboj s brněnským stavebním úřadem byl dlouho marný. Soutěžní projekty postupně vypracovali architekti F. L. Gahura, J. Kumpošt, B. Fuchs, a dokonce i prof. Gočár, který předchází projekty posuzoval, ale ani jeden z návrhů magistrátní úředníky nepřesvědčil. Výšková nivelita zástavby historické části města nesměla být porušena. Baťa zadal tentýž úkol také nováčku Karfíkovi a nakonec byla magistrátem povolena jedna z jeho verzí

stupňovitého mrakodrapu, vzešlá z amerických zkušeností.

Karfík se stal 1930 vedoucím projektového oddělení Baťových závodů ve Zlíně, kde působil až do roku 1946. Byl spolupracovníkem a pokračovatelem díla F. L. Gahury; oba jsou nezapomenutelní hlavní tvůrci Baťova Zlína – ve své době jednoho z nejmodernějších evropských měst.

V roce 1934 vzniklo v areálu továrny letní koupaliště s filtrovanou vodou v padesáti-metrovém bazénu. Podobný bazén vznikl o pět let později také v Otrokovicích. Další koupaliště bylo zřízeno na Januštici ve Zlíně a v roce 1935 byl u staré cihelny podle Karfíkova návrhu vybudován otevřený sportovní stadion s jednoduchou tribunou a v jeho sousedství tenisové dvorce.

VÝZNAMNÉ STAVBY

Československo

- Obchodní dům Centrum v Brně (1931)
- Dům obuvi Baťa v Bratislavě (1932)
- Společenský dům ve Zlíně (1932)
- Dům obuvi Baťa v Liberci (1934)
- Filmové ateliéry a filmové laboratoře firmy Baťa v Kudlově u Zlína (1935–1940)
- Správní dům a internát v Otrokovicích (1936)
- Správní budova Baťových závodů ve Zlíně (1938)
- Koupaliště v Otrokovicích (1939)
- Zimní lázně ve Zlíně (1946–1948)

Některé Karfíkovy realizace – nahoře budova Zimních lázní ve Zlíně, uprostřed Školní čtvrť s hřištěm tamtéž, dole letní koupaliště v Otrokovících.

Zimní lázně

Vladimír Karfík vypracoval poslední verzi projektu krytých městských lázní v místě bývalé cihelny na východ od studentských domovů, v blízkosti Karfíkem navrženého stadionu s kurtu. Dispozičně šlo o dvě samostatné provozní skupiny, a sice o parní lázně s léčebnými koupelemi a o halu plaveckého bazénu (12×25 m), jejíž konstrukce vycházela z holandských zkušeností společnosti Sportfonsen-bad. Jižní, kompletně prosklená stěna haly se dala posuvným systémem zcela otevřít, takže za slunečných letních dnů přirozeně přecházela do exteriéru. Samozřejmou součástí komplexu byly šatny, sprchy, WC, léčebné vanové koupele, parní lázně, masérny a bufet, umístěný v galerii nad bazénem.

Další stavby

Ve Zlíně v roce 1935 navrhl Evangelický kostel, dále se v letech 1931–1940 realizovaly dle jeho návrhu Školy a učňovské domovy.

Mimo Zlín navrhoval Karfík v letech 1933–1938 Baťovy obchodní domy a prodejny v Chomutově, Olomouci, Teplicích, Čáslavi, Jihlavě, Praze-Vysočanech, Praze-Vršovcích, Hustopečích, Bratislavě, Piešťanech, Trnavě, Klatovech a Otrokovících. V letech 1937 a 1938 realizoval rekonstrukci zámku v Napajedlích.

Významné byla jeho činnost i na území Slovenska, především v Bratislavě, kde pod jeho vedením vznikly například římskokatolický kostel v Petržalce (1930–31), továrna a sídliště Závodu míru (od r. 1947) vč. první panelové školy (1955), dále komplex Chemicko-technologické fakulty SVŠT (1947–1949), garáže autobusů (1950–1951), první experimentální velkopanelový dům v ČSR s využitím keramzitu na Kmeťovém náměstí (1952), Vysoká škola ekonomická a farmaceutická fakulta (1953–1955), přístavba Univerzity Komenského (1977) a Ústav aplikované kybernetiky SAV (1971–78). Mimo Bratislavu stál u zrodu římskokatolického kostela v dnešním Partizánském (1940), kulturního domu v Senici (1950), budovy VÚMA v Novém Meste nad Váhom (1963) a administrativní budovy Martimexu v Martině (1969).

Kromě uvedených prací navrhl také řadu obytných domů a vil v Bratislavě a ve Zlíně, ale i vlastní rodinný dům v Jiráskově čtvrti v Brně v roce 1974.

Zahraničí

K jeho pracím v zahraničí patří mimo jiné Obchodní dům Baťa v Amsterdamu (1934–1937), dále Generely závodů Baťa v anglickém Tilbury, americkém Belcampu (1933) a chorvatském Borově (1941). Neméně zajímavé jsou komplexy na Maltě – slévárna v Hal Fara (1979) nebo přístavba Muzea výtvarných umění v La Valettě (1982).

Použité zdroje: Wikipedia.org; Archiweb.cz; Karfík, V.: Architekt si spomína, Bratislava, SAS 1993; Lukeš, Z.: Vladimír Karfík vypráví, in: Revolver revue, 42, 2000; archiv autora

Dobové pohlednice: soukromá sbírka autora